

“Vicdan” Sözcüğü Bize Ne Söyler

Prof. Dr.-Ing. Şenel ERGİN

Psikiyatrist Dr. Gülseren Budayıcıoğlu'nun bir hikâyesi TV dizisi formunda beyaz cama aktarılarak, uzunca bir zaman süresince..

“doğduğun ev kaderindir” fikri zihinlere işlendi, biliyorsunuz..

Yani böyle adlandırılmış olan diziyi seyretmiş olduğunuzu varsaymaktayım.

Bu hüküm cümlesi üzerinden zihinsel algıya işlenmek üzere verilen şey

doğru algılanması koşuluyla.. özünde

içinde varlık bulduğun MAHAL ana hatlarıyla senin..

ve elbette istisnasız her kişinin..

“üst - ben'ini” oluşturur, fiili gerçeğidir.

Ancak.. bu “kader” midir.. bunu tartışabiliriz..¹

YANİ.. Senin kalbî doğrularını oluşturur, sorgulamaksızın kabul edilen doğrularını / düşüncelerini ve düşüncelerinin başkalarına aktarılması (dışlaştırılması) anında içselleştirmiş olduğun “doğrulara” uyumlu sözcükleri / sözel ifadelendirme kalıplarını belirler..

Kişi “ben” dediği var oluşu ile toplum içinde aktif olmaya başladığı andan itibaren, ki bu en erken ilkökul yaşamı ile başlamaktadır;²

ona toplum yaşamında paylaşmak öğretilir,

toplumda/yaşamda kendisi ile yalnız kaldığı durumlarda karşılaştığı zorluklarla salt aklını kullanarak da başa çıkmanın mümkün olduğu öğretilir,

ona uyum, uyumsuzluk, uzlaşma ya da duruma göre, savaşıma ve barışma hal durumları öğretilir. Ona yaşadığı toplumda nasıl yurttaş - vatandaş olunacağı öğretilir.

Bundan öncesi ise.. aklın tam kullanılmadığı ve ne verilirse aynen alınan

yani verildiği gibi kabullenilen doğruların olduğu zamana / yaşam dilimine tekabül eder ki..

bu da çocuğun varlık oluşumunda

ÜSTBEN olarak adlandırılan varlık düzeyinin oluşum sürecidir.

Ve uzman literatür bilgisine göre, çocuğun 10. yaş yılı bitimine kadar devam eder ve sabitlenir.

Büyüyen çocuk süreç içinde gelişen kendi akıl ve irade varlığı ile oluşturduğu “ben varlığı” bilinciyle, dönüp “üstben varlığı”nın nitel değeri ile ilgilenmezse..

¹ “İşte bu akıl cevheri ve irade gücü ile donatılmış olarak bize verilen beden **BİZİM KADERİMİZDİR**.. Öyle söylenildiği gibi.. ‘içine doğduğumuz EV’ değil.” diyerek bu konudaki düşüncemi sizlere daha önce de iletmıştim.

<https://www.korkudanumuda.com/wp-content/uploads/2024/07/Bedenimiz-Kaderimizdir.pdf>

² İlkokul öncesi yaşanması muhtemel olan ilk toplumsal varoluş (anaokulu) durumunu; hem çocuğun kendi aklını kullanma olgunluğuna henüz tam ulaşmamış olması hem de bu ilk fiili toplumsal varoluş durumunun yaygınlığı tüm çocukları kapsamadığı ve hem de bu yazıyı fazla uzatarak ana düşüncenin etkisini azaltmamak için düşünce dışı bırakıyorum, ş.e.

üstben varlığı değişmez ve kişinin varlık değerinin kalıcı ve etkin olan üstkatmanı olmayı sürdürür, ki bu durum da insan yaşamında VİCDAN sözcüğü ile yani kişinin vicdanı olarak ifade edilir / tanımlanır.

Özetle bir kişinin ÜSTBEN'i – kişinin VİCDAN diye isimlendirdiği, ve üzerinde akıl yürütmeksizin aileden aktarılmış değer olarak koruduğu ve de “ben varlığı”nın üstkatmanını oluşturan nitel bir “değer” olarak kendisinin düşüncelerini ile tutum ve davranışlarını etkiler, yönlendirir ve yönetir.

Burada.. “yedisinde ne ise yetmişinde de odur” şeklinde dile getirilen “sokak bilgeliği”ni anımsatmak isterim.

Ancak bu “durum niteliği”, her yaşta fiilen etkilenebilir ve onarılabilir ve de değiştirilmesinin mümkün olması nedeniyle KADER olarak sabitlenemez.³

Yükseköğretimli olanların dilinde “vicdan sözcüğü” kullanımı, daha çok “ETİK” sözcüğüne dönüşür.

Kendileri, hemen onaylayamayacakları bir fikir beyanı ile yüzyüze geldiklerinde..

“Bu benim Etik anlayışıma uygun düşmüyor” ya da

“Etik’e aykırı” gibi cümleler kurmaya başlarlar.

Burada düşünceyi yönetme hakkı, edinilen eğitim ve öğrenimin gereği olarak, “Üstben”den alınmış ve beynin bir fonksiyonu / işlevi olan “akıl yürütme edimi”ne devredilmiştir. (Elbette, Materyalist Felsefe'nin bilgi üretme anlayışının gereği olarak.)

Varlık'ın vücûd bulduğu MAHAL'den⁴ kazanılarak içselleştirilen “doğrular” bırakılmış, daha doğrusu onlar “doğruluk değerlerini” yitirmiş..

Modern Zamanlar'da konjonktürel olması yeğlenen AHLÂK Değer Öbeği, özünde duruma ve bağlama göre izlenmesi murat edilen değerler olarak maddeleştirilmiş boyuta / ETİK'e indirgenmiştir.

Bu niteliğe indirgenmiş Modernist “Ahlâk” / ETİK artık bir “SABİTE” değildir ve zaman ve zemine göre değişebilir.

Yaratılmış Mahlûk olarak İnsan varlığı bağlamında, İslâm Ahlâkı'nın terk edilmesi durumu da ağırlıklı olarak “tek dünyalı insan” olma vasfını oluşturmaktadır.

³ Dipnot 1'de verilen yazım okunursa., söylemek istediğim şey daha iyi anlaşılacaktır,

Ayrıca bknz:

Ergin, Şenel: *Möglichkeiten und Grenzen des Ausgleichs von Arbeitsbelastungen durch die Freiraumplanung an der Arbeitsstaette*, Diss. D 83, Nr.:26, Technische Universiaet Berlin, 1977.

⁴ Mahal ve mahalle sözcüklerinin şehir yaşamında böylece kişiliğin sabitlendiği ve ilk yüzyüze sağlam iletişim ve etkileşim biçemlerinin kurulduğu yerleşim kademelerini ifade ettiklerini de anlayabiliriz, ş.e.

Ancak takvanın izinde yol alma niyet ve gayretinde olan “iki dünyalı insan”ın içinde yaşadığı MAHAL’lin, içine “doğduğu ev” üzerinden “ilk sözleşme-akitleşme anı”na dek uzanan çok boyutlu bir hacim olduğunu da görmekte ve bilmekteyiz.

***Kuramsal olarak, varlığının vücûd bulduğu hacmin boyutlarını “içine doğduğu ev” belirlemez;
içine doğulan evin bir MAHAL olarak değerini de belirleyen..
o ilk akitleşme sonucu olarak netleşen ve insan olma vasfı olarak sabitlenen “değer”dir.***

Bu değer.. Allah’ın Ulûhiyet ve Rububiyet’ine verilen “evet” sözcüğüne temellenen⁵ ve O’nun kulu ve halifesi olarak yeryüzünü selâm ve barış yurduna çevirme ve imar etme sorumluluğunu yükümlenmesi anlamında ve hükmünde varlık alanına çıkacaktır.

***Özetle “iki dünyalı” bir Müslüman kişi bağlamında VİCDAN / “Üstben” sözcükleri kişinin FITRATI’nın başka bir sözcükle isimlendirilmesinin ötesinde bir anlam ifade etmez.
Kişinin vicdan’ı onun “bozulmamış fitratı”dır.
Her ikisi de tek ve aynı “ŞEY”dir.***

***İşte bu ifadeler İSLÂM’ın VARLIK AHLÂKI’nın da temelini oluşturur.
Ve bu Ahlâk, İSLÂM’ın bir SABİTESİ’dir.
Ve hepimizin bildiği gibi Sabiteler değişmez ve değiştirilemez.***

***Varlığının idrakine varmış “iki dünyalı” bir Müslüman kendi süreli zamanını, Allah’ın sorumlu bir kul’u olarak korkusuz yaşayabilir..
Ama her durumda “korkutulması zor olan” bir insan olarak yaşamayı başaracaktır.***

***Zira.. bu sonucu doğuran, taşımakta olduğu kendi nitel varlık değeridir.
İki dünyalı bir Müslüman Kişi’nin kendisini ürküten harici korkuları değil..***

⁵ “Allah’la insanlar arasında vuku bulan bu sözleşmeye “mîsâk”, “kâlû belâ”, “ahid”, “belâ ahdi”, “rûz-i elest”, “bezm-i ezel” ve “bezm-i elest” gibi çeşitli adlar verilmiştir.”

fazlası için bknz: BEZM-i ELEST, İslâm Ansiklopedisi,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/bezm-i-elest> erişim:17.01.2023.

Her durumda başa çıkabileceği ve Allah'ın yardımıyla çözebileceği sorunları olur..

Çünkü o, her şeyden önce "Tevekkül" Sözcüğü'nün anlamını içselleştirmiş bir kişidir.

Şimdi dersiniz ki..

Hoca.. sen burada fetva veriyorsun.. yetkin nedir..

HAS.A.. Ben sadece kendi aklettiklerimi, kendi "doğrularımı" yazmakta ve sizlerin görüşlerine sunmaktayım.

Bende yanlış gördüklerinize, lütfen kendi "doğrularınızı" da ekleyerek yazınız ki, hep birlikte doğru olana ulaşabilelim.

Günüünüz aydın olsun ve Allah'a emanet olun.